

експресивного забарвлення і разом з іншими засобами роблять його невимушеним, навіть іронічно-жартівливим, наприклад: *Нехай дитину заколишу, / ще й чоловіка перепрошу* [1, с. 157]; *Оженюся у Петрівку, / візьму дівку-семилітку* [1, с. 132].

Означено-особові речення з дієсловом-присудком у наказовому способі служать засобом вираження експресії, волевиявлення, передавання спонукальної, закличної інформації, наприклад: *Ой вийди, вийди на вулицю, / Постав дівонькам купайлицю* [1, 157]; *Не ламайте калиночки в лузі, / Не давайте да дівочки в люди!* [1, 123].

Отже, як бачимо, означено-особові речення в українських народних піснях характеризуються яскравою емоційною виразністю.

Спостереження показали, що в українських народних піснях односкладні речення представлені різними структурно-семантичними типами, проте одним із найпоширеніших їх різновидів є саме означено-особові синтаксичні структури. Це зумовлено перш за все стилістичною роллю цих речень у пісенній творчості українців. З одного боку, присутність виконавця дії відчувається у формі дієслова – головного члена, з іншого – важливішим є наголосити не на суб'єкті дії, а на його діяльності. Встановлено, що в означено-особових реченнях, виявлених в українських народних піснях, головний член частіше виражається дієсловами у формі другої особи однини і множини наказового способу.

Характеристика функціональних особливостей означено-особових речень засвідчила, що усі вони забезпечують своєрідне забарвлення мови, творять певний стилістичний колорит. Заміна їх іншими конструкціями, в тому числі і двоскладними, змінює, руйнує характер висловлювання.

Проведене дослідження, присвячене структурно-функціональному аналізу односкладних означено-особових речень, виконане на фольклорному матеріалі, переконало нас у тому, що і донині існує багато цікавого недостатньо вивченого етноматеріалу, а тому вказана тема потребує подальшого ґрунтовного студіювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Календарно-обрядові пісні. Київ: Дніпро, 1987. 312 с.
2. 239. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1972. 511 с.
3. Христіанінова Р.О. Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ: Рад. шк., 1991. 157 с.
4. Шевченко Л.Ю., Різун В.В., Лисенко Ю.В. Сучасна українська мова: Довідник. Київ: Либідь, 1996. 315 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Козінчук І.

Науковий керівник – проф. Лановик З. Б.

ОБРАЗ СЕСТРИ У ЛІРИЦІ ГЕОРГА ТРАКЛЯ: ПСИХОАНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Психоаналітична концепція здійснила незаперечний вплив практично на всі сфери людського життя, в тому числі на літературу. Найбільш виразно теорія психоаналізу простежується у літературній творчості письменників, що творили у руслі експресіонізму, для якого характерним є глибинне проникнення в людську душу, пильна увага до феномена сновидіння, позачасовість і позапросторовість тощо. Саме такі риси притаманні творчості австрійського поета-експресіоніста Георга Тракля, який тонко відчував світ і так само тонко, крізь марення і сни, передавав все, що торкалося його зору і душі. Лірика Тракля заглиблює читача у розмитий світ почуттів, в якому практично неможливо зрозуміти, де сон, а де дійсність. Образи, творенні поетом, постають як частина душі ліричного героя, вираження його багатогранного «я». У першу чергу, уваги заслуговує образ сестри, який у творчості Тракля дуже неоднозначний і багатогранний. Все це спонукає здійснити аналіз лірики австрійського поета з погляду теорії К.-Г. Юнга, в концепції якого людське "я" – це клубок індивідуальностей.

Дослідженням окресленої проблематики в українському літературознавстві займався Тимофій Гаврилів, а також Дмитро Наливайко та Кіра Шахова, що у своїх наукових працях осмислювали творчий доробок Георга Тракля.

На сьогодні існує відносно небагато досліджень, що стосуються творчості австрійського поета. Досі ще немає ґрунтового осмислення поезії Тракля з погляду теорії психоаналізу.

Виходячи з вищесказаного, метою статті є психоаналітична інтерпретація образу сестри в ліриці Георга Тракля.

Майбутній поет, який удостоївся права називатися одним із символів експресіонізму, народився в багатодітній сім'ї, де був четвертою дитиною із шести. «Це був юнак, якого ніхто не захотів би мати за сина: з тих, що з самого початку немов би все розуміють, все знають, але не вміють зробити головне – адаптуватися до життя» [4, с. 172]. Змалку позбавлений материнської любові Тракль був не особливо успішним у навчанні, не схожий на інших та самотній, що згодом призвело до того, що незвичайний юнак знайшов порятунком у двох пристрастях: поезії і наркотиках. Ще одним захопленням Георга Тракля, про що переконливо говорять твори поета та доводи деяких біографів, була його молодша сестра – Маргарет. Саме вона була музою, перед якою поет схилявся і в якій шукав розуміння. Існують свідчення, що їхні стосунки не були платонічними, а фактично – кровозмісними. З вини Георга юна Маргарет потрапила в полон наркотиків, що згодом і стали основною причиною суїциду і поета, і його музи.

Образ сестри часто постає у поезіях Тракля: у світлі чи у тіні, як ангел чи як демон, – він може зображати і називати її по-різному, але саме цей образ є найближчим поетові. Існують факти про те, що Георга і Маргарет поєднувала неабияка схожість: як зовнішня, так і духовна. Про це говорить і сам поет у творі «Сон і потьмарення», де під мовчазним дитям ховається образ сестри: «*Ненависть спалювала серце, хтивість, коли у літньому зеленому саду чинив наругу над мовчазним дитям, в усміхненому пізнавав свою потьмарену подобу*» [3, с. 332]. Іншими словами, ліричний герой впізнає себе у сестрі. У тому ж творі читаємо: «*З блакитного люстра виходила тендітна подоба сестри, і він, наче мрець, западав у нітьму*» [3, с. 331]. Ці рядки можна потрактувати так: персонаж, дивлячись у люстро, бачить подобу сестри – своє відображення: дивлячись на себе, він бачить її. Все це наштовхує на думку, що образ сестри – це архетип Аніми, що відсилає нас до психоаналітичної теорії К.-Г. Юнга. Як відомо, архетипи Anima/Animus "доповнюють чоловічу або жіночу природу людини і уособлюють, відповідно, жіночі аспекти психе чоловіків і чоловічі – жінок. Аніма – це духовність і душа чоловіка, вона регулює його емоційне та почуттєве життя..." [2]. Цілком можливо, що Тракль через близький йому зовнішньо і духовно образ Маргарет відображав у поезії втілення своєї жіночої свідомості.

Та водночас, поет у тому ж творі змальовує сестру в дещо іншому світлі: «...йому являлася у волосяниці, вогненний демон, його сестра» [3, с. 333]. Тобто тут вже не дзеркальне відображення персонажа, перед нами вогненний демон, якого ліричний герой зустрічає «прориваючись до світу». А в поезії «Спокій і мовчання» автор говорить про те, як «ясний юнак сестру являє восени у чорній тліні», де «чорна тлінь» знову ж таки має більше негативної конотації, аніж позитивної. Посилаючись на теорію Юнга, можна припустити, що в цьому випадку образ сестри – це Тінь, тобто негативний аспект душі людини, який "люди сприймають як чужий і небезпечний" [2].

Але в інших творах автор заперечує цю думку, зорема, у молитві «До сестри», де Тракль поетизує і возвеличує образ Маргарет, кажучи: «*Бог вигинав твої вії. Зорі шукають ночами, дитято страсної п'ятниці, Душу твого чола*» [3, с. 161]. Ще більш величним образ сестри постає у вірші «Сестрин сад»:

*В сестриному саду літа урочі,
Блакить і червінь квітів проти ночі
Її нечутний крок лелійним став.
Заблудлий крик дрозда супроти ночі
В сестриному саду літа урочі;
Нечутно янгол став [3, с. 205].*

У цитованій поезії відчувається справжнє захоплення сестрою, отождоження її з янголом. «Блакить і червінь квітів» – це стан душі ліричного героя, що є невимовно піднесеним.

Можливо, саме це і є стан повної цілісності, тобто Самості. Адже на думку Юнга, "Самість – центральний архетип структури особистості, який уособлює максимальну повноту її самореалізації" [2]. Іншими словами, говорячи про поезії такого типу, маємо право не лише робити натяк на закоханість Тракля у Маргарет, а й на те, що в її образі він вбачав свою Самість.

Цікаво і неоднозначно образ Маргарет відображено у двох редакціях поезії «Вечірній тан». У першу версію вірша Тракль вводить ім'я сестри, називає її зорею:

Грето, все змісишся ти.

В дивних снах зринає море.

І переді мною, зоре,

Ружі скоро відцвісти [3, с. 87].

А в другій редакції до цього вірша сміх належить вже не Греті:

Сміх злітає, то сліпа

Лютня, в'їдлива, забута,

Тихо безгомінна рута,

Сповнена скорботи рута [3, с. 87].

Можна припустити, що в обох версіях поезії постає один і той же образ сестри, але в різних відтінках: в першому випадку вона – зоря, що асоціюється зі світлом, вже згаданим ангельським обличчям (Самість), а в другому – сліпа лютня, що повертає нас до порівняння сестри з темним демоном, Тінню людської душі. Багатогранність образу сестри у ліриці Тракля також підтверджується поезією «Весна душі», де сестра – могутня смерть:

Сестро, тебе знайшов самотню на галяві

У лісі, й південь був й урочою мовчанка звіра

І білина під диким дубом; срібно квітнув терен.

Могутні смерть і полум'я у серці [3, с. 251].

На перший погляд, сестра як втілення смерті має негативний відтінок, що створює алузію на архетип Тіні. Але в поданій цитаті поряд зі смертю «квітнув терен», а назва твору – «Весна душі». Це схиляє до думки, що в цьому випадку сестра (смерть) – це переродження, іншими словами уособленням Самоті, що і є переродженням у себе повноцінного, цілісного.

Сестра була для Тракля справжньою музою. Поет зображав її образ по-різному: 1) як своє дзеркальне відображення; 2) як демона у темному світлі; 3) як небесне створіння – янгола. Якщо розглядати образ сестри крізь призму психоаналітичної концепції К.-Г. Юнга, можна припустити, що цей складний образ є комплексом структурних ланок особистості поета: сестра як дзеркальне відображення – Аніма, сестра як демон – Тінь, сестра як янгол – Самість. Це дозволяє нам подивитись на творчість письменника та його особистість з іншого, нового, боку, та відкриває нові шляхи для інтепретації доробку поета.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ільїна Т. А. Своєрідність поетичної творчості Георга Тракля – австрійського поета епохи раннього експресіонізму // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2015. Вип. 12. С. 124-133.
2. Каліна Н. Ф. Психотерапія: підручник. К.: Академвидав, 2010. 286 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/535-psihoterapiya-kalna-nf.html>.
3. Тракль Г. Себастьянові сни: [Вірші, рецензії, листи] / упоряд., пер. з нім., передм. Т. Гаврилів. Л.: ВНТЛ-Класика. 2004. 400 с.
4. Тракль Г. Стихи / пер. с нем., вступл. С. Аверинцев // Иностранная литература. 1989. № 11. С. 171–176.
5. Тракль Г. Стихотворения. Проза. Письма / сост., ред. пер. и коммент. А. Белобратов; вступл. В. Метлагль. СПб.: Симпозиум, 2000. 639 с.

Кузьмак С.

Науковий керівник – доц. Бородіца С. В.

ЖАНР ПОВІСТІ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Григор Тютюнник – один із яскравих представників української літератури 60-х рр. ХХ ст. Він разом із М. Вінграновським, Є. Гуцалом, В. Дроздом, В. Симоненком, В. Шевчуком